

Edward Pudełko

Brzezie, gm. Pleszew, woj. kaliskie, st.
29

Informator Archeologiczny : badania 22, 32-33

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zyckiej z epoki brązu i okresu halszackiego. Ślady osadnictwa z okresu mezolitu, neolitu i wczesnego średniowiecza.

Stanowisko położone jest na płaszczystym wyniesieniu, cyplowało wcinającym się w dolinę Bronki. Przed II wojną światową odkryto tu bogato wyposażony grób skrzynkowy kultury amfor kulistych. Materiał zebrany z powierzchni stanowiska przez Z. Romanuka z Brańska i przekazany KZA w Białymstoku wskazywał na istnienie tu bogatego osadnictwa z okresu mezolitu, neolitu i wczesnej epoki brązu.

Stanowisko wstępnie rozpoznano systemem dołków sondażowych. Potwierdzone zostało osadnictwo neolityczne i wczesnobrązowe (m. in. fragmenty ceramiki kultury pucharów lejko-watych i kultury ceramiki sznurowej). Nowym zagadnieniem było bardzo występowanie przepalonych kości i materiału ceramicznego kultury łużyckiej, co sugerowałoby istnienie cmentarzyska ciałopalnego.

Chcąc uchwycić ewentualny północny zasięg cmentarzyska, wykop o wymiarach 5 x 8 m założono w miejscu wypłycańcia się warstwy kulturowej. Eksplorację prowadzono w ramach metrowych działek dziesięciocentymetrowymi warstwami mechanicznymi i stosowano szczególową planigrafę. Odkryto 9 obiektów z czego 7 to ciałopalne groby jamowe o brunatnym i brunatnoczarnym wypełnisku z zawartością węgla drzewnych. Większość grobów usytuowana była w spągu warstwy kulturowej, której mładszość wahała się w granicach 40 cm. W grobach oprócz spalonych kości występowało kilka lub kilkanaście fragmentów naczyń i niekiedy narzędzia krzemienne. Niektóre groby (2, 3, i 4) posiadały obudowę kamienną. Wielekosc jam była różna i wahała się od 0,7 m do ponad 2 m w strople. Duże ilości przepalonych kości wystąpiły również w warstwie kulturowej w pobliżu obiektów 5, 6, 7, 8. W warstwie kulturowej natrafiono oprócz tego na liczny materiał ceramiczny oraz krzemienie.

Badania potwierdziły istnienie na tym stanowisku śladów osadnictwa z okresu mezolitu, neolitu i wczesnej epoki brązu zniszczonego w trakcie funkcjonowania cmentarzyska kultury łużyckiej.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Muzeum Okręgowym w Białymstoku.

Badania będą kontynuowane.

Brzezie, gm. Pleszew,
woj. kaliskie,
st. 29

Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej
w Kaliszu

Badania prowadził mgr Edward Pudelko. Finansował WKZ w Kaliszu. Cztery sezon badań. Cmentarzysko kultury łużyckiej IV okres EB-HD. Cmentarzysko kultury przeworskiej B1-C1a.

Wykopaliska ratownicze przeprowadzono na obszarze ok. 3,5 ara położonym na terenie działek budowlanych oraz na skraju lasu. Odkryto 47 pochówków ciałopalnych ludności kultury łużyckiej i przeworskiej. Pochówki wcześniejszej fazy grupowały się we wschodniej części terenu badań, odkryto ich 38. Groby ludności kultury przeworskiej, których zarejestrowano 9, grupowały się w zachodniej stronie po obu stronach drogi osiedlowej. Uchwycono zachodni skraj cmentarzyska. Systemem wykopów przeprowadzono rozczanianie północnego zasięgu obiektu na terenie lasu, jak się wydaje określono jego granicę.

Większość pochówków ludności kultury łużyckiej przykryta była brukami kamiennymi, które na gł. ok. 30-40 cm od dzisiejszego poziomu powierzchni tworzą rozległe płaszczyny. Część pochówków posiadała regularne konstrukcje kamienne, obstawy jam grobowych kształtu głównie owalnego (gr. 131, 159) czy czworosiecznego (150, 163). Konstrukcję większości obstaw i bruków określić można jako nieregularne. Mała liczba pochówków pozbawiona była zabezpieczenia kamiennego. Na podstawie wyposażenia grobowego wyróżniono 27 grobów popielnicowych i 11 pochówków jamowych, te ostatnie wyraźnie grupują się w wykopach poprowadzonych na skraju wspomnianego lasu, co jest wskaźnikiem, że cmentarzysko sięga głębi terenu administrowanego przez Nadleśnictwo Taczanów.

Wśród grobów datowanych na schyłek epoki brązu na szczególną uwagę zasługują pochówki 152 jamowy, bez konstrukcji kamiennej wyposażony w trzy naczynia (garnek, miska i czerpak) oraz grzechotkę w kształcie ptakożółwia. Posiada ona stylizowaną formę ptaka (długa ścieniąca się szyjka, nóżka, główka) ale jednocześnie korpus oddaje wiernie kształt żółwia. Dopelnia tego obrazu technologia wypału, gdyż dolna część figurki jest ciemna zaś pancierz z wyraźnym zgrubieniem dzielącym go na połowy, jasnobrązowy, co jest wynikiem atmosfery utleniającej. Na tylniej części pancierza znajduje się ryty znak jodełki.

W zawartości popielnicy grobu 123 odkryto bransoletkę brązową uformowaną z połowy masywnego tordowanego naszyjnika z końcem rozklepanym i zwinętym w uszko.

Z pochówków jamowych okresu wczesnej epoki żelaza na uwagę zasługują: grób 133 wyposażony obok ceramiki w szpilę i doskonale zachowany nóż żelazny z lukowato wygiętym ostrzem, grób 163 z przystawkami w postaci 7 naczyń, tordowanego żelaznego naszyjnika

1 guzika brązowego oraz grób 150, który wśród naczyń tworzących dary (garnek jajowaty, waza i płatek) zawierał malowaną czarkę. Naczynie to posiada dość grube ścianki i silnie wywiniętą na zewnątrz nieznacznie uszkodzoną krawędź. Brzusiec zdobiony jest rzędem naprzemian skośnych rowków, a pola pomiędzy tymi strefami (niezbyt symetrycznie ułożonymi) a także szyja, wypełnione są powłoką brunatnej glinki, kontrastującą z kremową barwą całości.

Ze schyłkowej fazy okresu halszackiego wyróżnia się zespół 11 naczyń z gr. 156 (w tym 4 czerpaki), który wystąpił na dnie jamy przykrytej zwartą konstrukcją kamienną sięgającą głębokości 100 cm. Dwa z nich czerpak i kubek zdobione zostały ornamentem geometrycznym składającym się z głęboko rytym bruzd wypełnionych dżiś śladowo białą masą. Zwraca także uwagę garnek kształtu jajowatego z dwoma uchami o matowym szorstkim brzuscu i gładzonej grafitowanej szyi podkreślonej u nasady dookólnym rzędem dołków. Ceramikę Inkrustowaną stwierdzono także w inwentarzu grobu 159.

Z liczby 9 odkrytych w ostatnim sezonie grobów ludności kultury przeworskiej 5 reprezentuje obrządek pogrzebowy ciałopalny popielnicowy, a 4 - jamowy. Szczególnie bogate wyposażenie stwierdzono w pochówkach kobiecych 129, 135, 137 oraz w dwu grobach męskich 130 i 140. Pierwszy z nich popielnicowy przykryty był odwróconą ostro profilowaną zdobioną rowkami, trójuchą misą. Popielnicę stanowiła grubościenna waza na nóżce zdobiona na brzuscu pionowymi rowkami. Wewnątrz tego naczynia zapinka z wysoką pochewką, znaczną rytym skośnym krzyżem, starannie wygładzony zdobiony stempelkiem(?) stożek gliniany i szklany czerwony korallik. Obok popielnicy nóż żelazny. Drugi, żeński pochówek miał formę jamową. Wśród przepalonych kości zalegały fragmenty rytualnie zniszczonej ceramiki oraz 9 przedmiotów metalowych, głównie części skrzyneczki z kluczem wewnątrz której znajdowały się prawdopodobnie odkopane także szpile brązowa i żelazna, igła oraz nóż. Grób 137 popielnicowy wyposażony został w garnitur 3 zapinek silnie zniszczonych. Była to para fibul z żelaznymi kapturkami na sprężynę i zdobionymi grzebieniami na brązowych kabląkach. Trzecia mała, brązowa z kolankowo zgiętym kabląkiem i wysoką pochewką. Datują one zespół na okres B2C1. Prócz fibul w wazowatej, szerokokotworowej niezdobnej popielnicy odkryto fragment ostrza żelaznego, krzemień ze śladami obróbki, przęślik gliniany owalny, część kościanego grzebienia z dwoma żelaznymi nitami, fragmenty żuźla brązowego oraz nieokreśloną jeszcze smołowatą substancję pochodzenia organicznego.

Najbogatszym grobem męskim był pochówek oznaczony kolejnym numerem 130. Obok popielnicy, którą stanowiła uszkodzona grubościenna waza ułożona na boku, stwierdzono skupisko 12 przedmiotów żelaznych w tym dwu noży. Na powierzchni jednego z nich zachowały się wyraźne ślady spłotów tkaniny, drugi zdobiony po obu stronach głowni głębokimi nacięciami posiada brązowe okucie rękojeści. Podobnie zdobione jest także krzesiwo z kółkiem do zawieszania u pasa. Z nieceniem ognia związana jest też szpila żelazna z półkolistą profilowaną główką służącą do nabijania hubki zaopatrzona w skuwkę. Pozostałością pasa jest prostokątna klamra z kołcem i zakończone w formie miseczkowatej skuwki. Broń obronna reprezentuje pozostałość tarczy w postaci umbra o wysokim kołnierzu, stożkowatej pokrywie i tępym kołcu imacz o rylniowatym uchwycie i kilka drobnych okuć. Broń zaczepną stanowią liściowate ostrza włóczni i oszczepu wzmocnione żeberkami środkowymi i nitami do umocowania drzewcy. Ostrze włóczni (dłuższe) nosi ślady silnego przepalenia i rytualnego głęcia. Opisywany inwentarz zawierał też rzadkie nożyce żelazne oraz szydło z ostrosłupowym ostrzem. Drugi pochówek z męskim wyposażeniem w zniszczonej popielnicy posiadał zespół przedmiotów żelaznych. Były to dwa smukłe cienkie groty włóczni i oszczepu, masywne krzesiwo z kółkiem, prostokątna klamra i okucie półkolistę z rozklepanymi końcami zaopatrzone w nitę i zapinka żelazna z podwiniętą nóżką datującą zespół na okres C1a. Na dnie popielnicy odkryto także fragmenty grzebienia kościanego wzmocnionego żelaznymi nitami. W pobliżu zaś położony został nóż żelazny z łukowatym ostrzem i ułamanym końcem.

Badania będą kontynuowane.

Cerkiewnik,
gm. Dobre Miasto,
woj. olsztyńskie,
st. 5

Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Badania prowadził mgr Mirosław Hoffmann. Finansowało BBIDZ w Olsztynie. Pierwszy sezon badań. Naturalnie obronna osada kultury łuzyckiej i kurhanów zachodnio-bałtyjskich(?). Ślady osadnictwa neolitycznego oraz wczesno- i późnośredniowiecznego.

Niszczone przez orkę stanowisko położone jest na rozległym wyniesieniu między rzeką Łyną, a jeziorami Kominek i Stobojno. Z analizy terenu wynika, że w czasach użytkowania osady otoczona była ona co najmniej z trzech stron wodami, względnie terenami podmokłymi. Na podstawie rozrzutu ceramiki na powierzchni i konfiguracji terenu można wstępnie przyjąć, że obszar stanowiska wynosił nie mniej niż 2,2 ha. Nierównomierność występowania zabytków